

mijn kind
Online

Kennisnet

Kinderen en terreur op sociale media



Voorwoord

De laatste tien jaar zijn er zaken veranderd als het gaat om leerlingen en digitale media. Het accent is verschoven van 'veilige content' naar 'positieve digitale inhoud'. Leerlingen beschermen bleef belangrijk, maar 'empowerment' en digitale talentontwikkeling kreeg de overhand.

We doen er goed aan 'veilig internet' weer op de agenda te zetten. Er is aanzienlijk meer geweld, vooral verspreid via sociale media. De ellende is het gevolg van wat zich in de werkelijke wereld afspeelt. Ook is er meer agressie als gevolg van angst voor aanslagen. Het is geen zeldzaamheid dat moslimkinderen op internet worden belaagd door volwassen 'haters'. Ga er maar aanstaan, als school.

Mediawijsheid is nu bijna vooral op te vatten als: de wijsheid om om te gaan met geweld en terreur op internet en de gevolgen daarvan in de klas. In deze brochure laten we een aantal experts daarover aan het woord.

Hoe bewaren we als leraren onze kalmte? Hoe praten we met leerlingen over verschrikkelijke gebeurtenissen als de aanslagen in Brussel, Parijs en Nice? Of over vluchtelingen die sterven op zee? Welke richting geven we aan discussies die kunnen ontstaan in de klas? Hoe helpen we leerlingen zich digitaal tot elkaar te verhouden? Denk aan de tweet over leerlingen die zouden hebben gejuicht over de aanslagen in Brussel. De tweet was vals, maar ging wel razendsnel rond. Hoe helpen we ze zin van onzin te scheiden?

*Remco Pijpers,
strategisch adviseur digitale geletterdheid
bij Kennisnet*



"Mediawijsheid is nu bijna vooral op te vatten als: de wijsheid om om te gaan met geweld en terreur op internet en de gevolgen daarvan in de klas."

Inhoudsopgave

Laat leerlingen hun angsten verwoorden	3
Micha de Winter: biedt tegenwicht aan sociale media	6
Praten over terreur, aanslagen en conflicten	10
Effect op leerlingen van het zien van geweld	13
Tips voor mediawijsheid	16
Heftig nieuws in jongerenkranten en het Jeugdjournaal	18
Leraren vertellen over de reacties in hun klas	21
› Colofon	24
› Verder lezen	24



Terreur in de sociale media

De terroristen die in Parijs, Brussel en Nice dood en verderf zaaiden en het dagelijkse leven daar totaal hebben ontwricht, hadden waarschijnlijk één doel: angst zaaien. Dat is ze aardig gelukt. Wie gaat er nog vliegen of stapt de metro in, zonder aan terreuracties te denken? Angst is ook wat leerlingen het meest voelen. De aanslagen komen steeds dichterbij, dus waarom niet hier, is hun logische gedachte.

Leerlingen onwetend houden van gruwelijk nieuws is met alle mediakanalen onmogelijk. Ze komen toch wel te weten wat er is gebeurd. Het nieuws verspreidt zich razendsnel via sociale media, Facebook, Twitter, et cetera. Kinderen krijgen op steeds jongere leeftijd een mobieltje of tablet. Even klikken op een nieuwssite en alles stroomt zo binnen, gruwelijke beelden inclusief. Bovendien: leerlingen horen erbij als ze meningen, ideeën en gevoelens delen. Zo ook filmpjes en foto's. Veel beelden worden ongecensureerd en zonder duiding doorgestuurd. Parijs, Brussel en Nice liggen vlakbij.

Leerlingen onwetend houden van gruwelijk nieuws is met alle mediakanalen onmogelijk.



Terreur komt letterlijk dichterbij, maar door de directheid van het nieuws komt het extra hard binnen. Met slapeloze nachten en nachtmerries als gevolg. Vroeger kon je de krant nog wel eens wegleggen, maar nu blijft het nieuws gevraagd en ongevraagd binnenstromen. Internet houdt geen rekening met privacy en de risico's van blootstellen aan traumatische beelden. Dat roept bij leerlingen veel angsten op. Hoe ga je daarmee om in je klas?

Gevoelens delen

"Angst is altijd een slechte raadgever", zegt hoogleraar media-opvoeding Peter Nikken. "Dat wil niet zeggen dat je angst niet serieus moet nemen. Het is een belangrijk onderwerp, dat ons allemaal raakt. Daar moeten we onze ogen niet voor sluiten."

"Bij alle traumaverwerking geldt, dat je er direct ruimte voor moet maken. Laat leerlingen in de klas zeggen wat ze vinden, laat ze zich uiten en hun emoties delen, voordat je over gaat naar de orde van de dag. Gevoelens delen is belangrijk."

Kinderen die worden weggehouden van nieuws, hebben juist meer kans op trauma's. "Dat blijkt uit onderzoek naar wat er na de aanslagen op de Twin Towers in New York is gebeurd", vertelt Nikken. "Kinderen die werden 'beschermd' tegen het nieuws en hun gevoelens niet konden uiten, kropten alles veel meer op. Ouders namen hen in bescherming tegen de gruwelijke waarheid, maar kinderen hoorden er toch wel iets over. Omdat ze niet alles wisten, speelde hun eigen fantasie een

grotere rol. De flarden nieuws die ze opvingen, kregen meer nadruk. En zo werd het trauma ernstiger, omdat ze hun angsten niet konden verwoorden. Dus: praat er zo veel mogelijk over, maak er een tekening over of speel het na. Want het verwerken is erg belangrijk."

Relativeren

Hij vindt dat het onderwijs de plicht heeft hier aandacht aan te besteden. "Zeker bij leerlingen vanaf negen jaar", zegt hij. "Zij kijken ook het Jeugd-journaal en hebben een goed beeld van wat er allemaal gebeurt in de wereld. Zij kunnen zich er iets bij voorstellen. En geweld dat voorstelbaar is, kan leerlingen emotioneel erg raken. Met allerlei angsten en zorgen die dat oproept. Zij vragen zich natuurlijk af of het hier ook kan gebeuren. Of er in Amsterdam of Rotterdam een aanslag volgt." Hij vindt dat leerlingen in de klas de gelegenheid moeten krijgen hun emoties, meningen en ideeën erover te uiten: "De leraar kan het dan in de juiste context plaatsen. Die kan zeggen dat onze veiligheidsdiensten alles in kaart brengen en proberen te voorkomen dat het hier gebeurt. Ook kan hij relateren: vertellen dat de kans altijd tamelijk klein is dat het ons overkomt."

Bruggen bouwen

Net zo belangrijk als angsten wegnemen, vindt hij het bespreken van culturele aspecten. "Hoe ga je om met leerlingen van verschillende komaf? Je moet ingaan op het vraagstuk waarom de aanslagen worden gekoppeld aan de islam, of dat ze worden gepleegd in naam van de islam. Stel dan de vraag of het zo is. Of willen deze mensen alleen maar angst zaaien en geweld plegen vanuit hun geloofsbelijdenis? Bespreek zoiets in de klas en leg uit dat dit niet onze aanpak is van bruggen bouwen met andere mensen. Dat het geloof om heel andere dingen gaat dan angst aanjagen."

Liken en delen

Wat kun je als leraar of opvoeder eigenlijk doen? En hoe voorkom je dat je kind dingen ziet waar het niet aan toe is? "Dat is ontzettend lastig", zegt Juliette Walma van der Molen, ontwikkelingspsycholoog en hoogleraar talentontwikkeling aan de Universiteit Twente. "We kunnen de verspreiding van beelden op sociale media helaas niet stoppen. Iedere gek kan delen wat hij maar wil via sociale media. En dat waart als een virus rond."

Blootstellen aan gruwelbeelden kan schadelijk zijn, zeker als we ons kunnen identificeren met de slachtoffers zoals die van de aanslagen. Dat had immers ook hier kunnen gebeuren. Kinderen kunnen na het zien van de aanslagen emotionele problemen krijgen en angsten of nachtmerries. "Dat kinderen zich zorgen maken en vragen hebben is heel normaal en terecht. Dat betekent dat ze betrokken zijn bij de maatschappij. Maar omdat het nieuws nu overal is en kinderen opgroeien in een wereld vol nieuws, worden kinderen al op jonge leeftijd geconfronteerd met beelden die ze niet kunnen plaatsen", zegt Walma van der Molen.



Juliette Walma van der Molen

"Dat kinderen zich zorgen maken en vragen hebben is heel normaal en terecht."

Liegen

Jonge kinderen moeten volgens Walma van der Molen hoe dan ook voor de gruwelbeelden worden afgeschermd. "Die kunnen het onderscheid tussen feit en fictie nog niet maken, ze hebben nog geen referentiekader. Het Jeugdjournaal is niet voor niets bedoeld voor kinderen van 9 tot 12 jaar." Kinderen moeten eerst in een grote, veilige ruimte opgroeien en dan vanuit een sterk 'ik' de confrontatie met de buitenwereld stapje voor stapje aangaan. Dat stelt ook Justine Pardoën, hoofdredacteur van Ouders Online. "Als je ze te jong met dit soort beelden confronteert, ontstaat angst, levensangst. De ellende is dat ze soms per ongeluk toch iets zien. Dan moet je liegen, net als bij Sinterklaas: het gebeurt nooit hier. Het is allemaal héél ver weg."

Onderzoekende geest

Kinderen in de puberteit die de stap naar de volwassen wereld al hebben gemaakt, moet je volgens Pardoën juist hun nieuwsgierigheid gunnen. "Als ze horen van de aanslagen, willen ze ook weten wat dat met hén doet. Ik begrijp wel dat veel pubers die confrontatie opzoeken. De beelden bij ze weghouden heeft dan geen zin. Daar leren ze niks van. Want het gaat wel om wereldnieuws."

Je moet de gruwelen wel een context geven, zegt Pardoën. "Je kunt niet achterover leunen of weglopen. Je moet er met ze over praten. Wat vind je ervan? Wat doet het met je? En dan is er geen goed of fout antwoord. Er is niet één manier om ermee om te gaan. Het is het spanningsveld in de opvoeding van kinderen: je moet ze beschermen, maar ze hebben ook recht op informatie. Je kunt niet tegenhouden dat ze een onderzoekende geest hebben."



Je kunnen verplaatsen in een ander

Sociale media zijn overal en niet meer weg te denken. Ook niet uit de levens van leerlingen. Van aanslagen tot zielige zeehondjes - alles komt bij ze binnen. “Wat dat met leerlingen doet, wordt mede bepaald door hoe volwassenen erop reageren. Dat is heel sturend”, zegt Micha de Winter, hoogleraar pedagogiek van de Universiteit van Utrecht. “Des te belangrijker is het dat opvoeders zich ermee bemoeien. Zij moeten kleur en betekenis geven aan gebeurtenissen die leerlingen raken.”

Het lastige is alleen, dat er pas een aanleiding is om met leerlingen te gaan praten, als er aanslagen zijn. Terwijl Micha de Winter ervoor pleit regelmatig in de klas te praten over nieuws. “Praten over aanslagen is nogal ingewikkeld, als er in een klas leerlingen zitten die er emotioneel bij betrokken zijn”, zegt hij. “Ik was nogal geschrokken van leraren, die geëmotioneerd de klas uitliepen, toen sommige leerlingen na de aanslag op Charlie Hebdo zeiden dat die striptekenaars terecht waren neergeschoten. Die leerlingen gaven de ouders groot gelijk.

“Je moet samen tegenwicht bieden aan wat leerlingen via sociale media binnenkrijgen.”

Hun meningsvorming kwam voort uit berichten op sociale media, van de straat en van de peergroup waar ze in zitten. Daar heerst dit soort normen en de leerlingen waren daardoor beïnvloed. Leraren waren geschokt. Zoiets tast toch je wereldbeeld aan.”

Inmiddels wordt er goed over het onderwerp nagedacht, is de indruk van De Winter. “Het is niet nieuw”, zegt hij. “Na de moord op Theo van Gogh hoorde je deze geluiden ook. Dit is de realiteit. Sociale media kunnen we niet uitzetten, hoewel ouders kinderen wel beperkingen kunnen opleggen. Des te harder is echter de noodzaak voor volwassenen om zich te bezinnen over hoe ze tegenwicht kunnen bieden.”

Radicale taal

Micha de Winter doet onderzoek naar radicalisering onder jongeren en de rol die familie en scholen hierin spelen. “Veel islamitische kinderen die radicale taal uiten, beschouwen hun ouders op religieus gebied niet als autoriteit. Die ouders vinden ze ‘islamitische amateurs’. Kinderen komen via sociale media in contact met mensen, die veel radicaler over de islam denken. De kracht van sociale media is soms zo groot dat



Micha de Winter

“In de klas kun je heel goed over de verschillen tussen mensen praten.”

kinderen daardoor beïnvloed raken. De imam of haatprediker heeft er veel meer verstand van, dus luisteren ze niet meer naar hun ouders. Voor ouders is het dan heel moeilijk om daar alleen tegenin te gaan. Dat zie je overigens ook aan de andere kant van het spectrum. Bijvoorbeeld bij linkse ouders met een zoon die neonazi is. Zo’n zoon vindt dat zijn ouders niets snappen van politiek of hoe de wereld in elkaar zit. Ook voor die ouders is het moeilijk om daar tegenop te boksen. Leraren hebben met hetzelfde te maken. Mogelijk weet zo iemand veel van zijn vak, maar leerlingen beschouwen hem niet als autoriteit op het gebied van geloof.”

Pedagogische coalities

Wanneer opvoeders in hun eentje niet tegen de kinderen op kunnen, hoe krijgen ze hun gezag dan terug? Als oplossing pleit Micha de Winter voor het vormen van pedagogische coalities. Na de terroristische aanslag op Charlie Hebdo zijn leraren, ouders, een imam en een jongerenwerker op scholen samengekomen om te bespreken wat zij konden doen. De Winter: “De conclusie is dat het gezag een andere vorm moet krijgen. Je moet samen tegenwicht bieden aan wat leerlingen via sociale media en ronselaars binnenkrijgen. Er moeten nieuwe normen komen. Normen van de democratie. Als leerlingen ervaren dat volwassenen samen een consensus hebben over wat goed is en wat niet, heb je een morele coalitie die leerlingen duidelijkheid biedt. Verplicht leerlingen naar anderen te kijken, als ze ergens een mening over hebben. Je mag een mening hebben, maar je moet je ook kunnen verplaatsen in de ander.”



Fantasie

Als er aanslagen zijn gepleegd, wordt er opeens veel over gepraat, zegt De Winter. “Dan laaien de emoties hoog op. Als leraar moet je dat proberen te reguleren. Leerlingen willen gerustgesteld worden. Het probleem is dat we het er dan pas over hebben. Terwijl je alles een stapje voor moet zijn en niet moet wachten tot het explodeert. Probeer met leerlingen na te denken over hoe de wereld in elkaar steekt naar aanleiding van Brussel, Parijs en Nice. Praat met leerlingen over hoe mensen tot zoiets komen, wat voor mensen dat zijn en hoe zij zijn misleid. “Dit zijn thema’s die je moet agenderen. Niet voor kinderen van 3 tot 5 jaar, maar kinderen van 6 horen ook dingen. Doe daar iets mee en pas ervoor op dat hun fantasie niet op hol slaat. Het is goed om het er op hun niveau over te hebben. Ook al is het ver weg. Dan heb je een bodem om op te bouwen als er weer iets gebeurt of het nog dichterbij komt.”

Kritisch denken

In de klas kun je heel goed over de verschillen tussen mensen praten, zegt De Winter: “Over hoe verschillen in godsdienst en mening tot conflicten kunnen leiden. En hoe je dat vervolgens oplost. Kinderen leren zo kritisch te denken. Je neemt bijvoorbeeld een twitterbericht en vraagt of het waar is.”

Voor **De Vreedzame School**, waarnaar Micha de Winter onderzoek doet en waarbij zo’n 700 scholen zijn aangesloten, zijn lesbrieven waarin staat hoe je dat kunt aanpakken. En hoe je kunt filosoferen met de kinderen over grote, existentiële vraagstukken van goed en kwaad, of over kritisch denken.

De Winter vindt dat het onderwijs werk moet maken van de democratie als waardesysteem. “De actuele samenleving polariseert en daar moet iets aan worden gedaan. Ouders en leraren kunnen een coalitie vormen door met elkaar en met kinderen te praten over geweld, radicalisering en complottheorieën. Die zaken moeten op de agenda komen. Dat vergt wel leraren die weten hoe dat moet. En ze moeten al zo veel.”

Rechten van het kind

De Winter: “In Engeland is een beweging opgezet onder leiding van Unicef, de Rights Respecting Schools. Deze scholen hanteren het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind als pedagogisch uitgangspunt. De rechten én de plichten van leerlingen staan centraal. Dat houdt in dat rechten wederkerig zijn: elk kind heeft rechten, maar moet dan ook dezelfde rechten van anderen respecteren. Op die manier wordt bijvoorbeeld het pestprobleem aangepakt: jij hebt het recht om niet gepest te worden, maar dat kan alleen als jij de ander datzelfde recht gunt. Zo’n kader schept duidelijkheid en je kunt erop terugvallen als er iets heftigs gebeurt. Als leerlingen het goed vinden dat er een cartoonist is doodgeschoten, kun je ze voorleggen of iedereen die het niet met jou eens is ook het recht heeft om hetzelfde met jou te doen. Je moet een normatief kader scheppen. Dan heb je tenminste iets in de hand als er een bomaanslag om de hoek gebeurt.”

“Ga dit niet als leraar in je eentje zitten doen, maar ga als team bij elkaar zitten om dit onderwerp te bespreken.”

De Vreedzame School

Veel reacties van scholen kreeg De Vreedzame School op de lesbrieven die zij publiceerde na de aanslagen in Brussel, vertelt Leo Pauw, oprichter van De Vreedzame School. Hij is blij dat de lesbrieven goed werden ontvangen. Maar wat hij vooral belangrijk vindt, is dat het onderwerp eerst wordt besproken in het team. "Ga dit niet als leraar in je eentje doen, maar ga als team bij elkaar zitten. De lesbrieven bieden inhoud voor zulke teamgesprekken. "Probeer je professionele houding te bepalen. Dat gaat makkelijker als je het als team samen bespreekt. Het risico geraakt te worden door wat leerlingen zeggen is groter wanneer je het alleen doet."

Wij-zij-gevoel

"Leraren zien bepaalde reacties van leerlingen snel als een gedragsprobleem", vervolgt Pauw. "Maar je kunt de gebeurtenissen aangrijpen voor een hoger pedagogisch doel: leerlingen voorbereiden op deelname aan de democratie. "In de samenleving, zeker na deze gebeurtenissen, wordt al snel een wij-zij-gevoel gecreëerd. Denk aan de kinderen in achterstandswijken als Kanaleneiland in Utrecht – die worden daar erg door geraakt. Een van de thema's van De Vreedzame School is: we zijn allemaal anders. Deze gebeurtenissen kun je benutten om dat te bespreken."

"Die aanslagen zijn heel eng. Maar ook opmerkingen van Wilders, met zijn minder, minder... Daar kun je het over hebben: wat vinden leerlingen daarvan, wat doet dat met hen, wat betekent dat voor hen."

Goed burgerschap

Leo Pauw vindt net als Micha de Winter dat je dergelijke gesprekken niet pas moet voeren als er iets gebeurt, hoe leerzaam dit soort incidenten ook kan zijn. Je moet er sowieso mee oefenen, als onderdeel van burgerschapsvorming. "Het probleem bij burgerschapsvorming is dat iedereen daar zo verschillende ideeën bij kan hebben, waardoor er geen inhoudelijk kompas is. Er is niet zomaar consensus over wat een 'goede burger' is."

Waar we het wel over eens kunnen worden is dat we leerlingen moeten voorbereiden op het leven in een democratie. Dus de vraag 'wat vraagt het van mensen om te leven in een democratie?' kan leidend zijn voor de invulling van burgerschapsonderwijs."

Verschillen overbruggen

Opvoeden in onze democratische samenleving betekent onder andere omgaan met diversiteit, je verantwoordelijk voelen voor de gemeenschap, conflicten vreedzaam op kunnen lossen, et cetera. "De democratie is uitgevonden omdat we zo verschillend zijn. Het is van belang dat we leerlingen leren die verschillen te overbruggen."

De incidenten jagen polarisering aan. Zowel discriminatie van 'zwarte' als 'witte' Nederlanders is aan de orde. Er is de woede over vluchtelingen. "Voor je het weet wordt een discussie gevoerd over wie er gelijk heeft. Maar als je als school een visie hebt op de maatschappelijke vorming van de leerlingen, en dus een pedagogische kapstok ('democratisch burgerschap'), dan is een gesprek over de incidenten lang niet meer zo moeilijk."

Minder ruzies

Dit spreekt docenten aan. Het appelleert aan hun maatschappelijke bevoegdheid, maar het is ook heel praktisch. "Leraren hebben er baat bij om leerlingen te leren wat een democratische manier van leven is", concludeert Pauw. "Leerlingen krijgen een stem en leren die op een verantwoordelijke manier te gebruiken. Het gevolg is een positiever sociaal klimaat, minder ruzies in de klas, er worden minder groepen buitengesloten en er is makkelijker overeenstemming te bereiken. Kleine conflicten verdwijnen snel. Dan kun je het ook makkelijker over deze grote conflicten hebben."

devreedzameschool.net

Praten over terreur, aanslagen en conflicten – hoe doe je dat?

1 | Informeren en geruststellen

Bereid je als leraar goed voor en praat er met collega's over. Praat er in de klas open en eerlijk over. Opvoeders moeten vragen over gruwelbeelden zeker niet omzeilen, stelt ontwikkelingspsycholoog Juliette Walma van der Molen. "Als een leerling zich zorgen maakt, moet je dat nooit afdoen als aanstellerij. Maar je moet het ook niet opkloppen. Geef een leerling de informatie die hij nodig heeft, maar stel hem daarnaast zo veel mogelijk gerust."

Op veel Nederlandse leerlingen hebben de aanslagen in Parijs, Brussel en Nice indruk gemaakt. Walma van der Molen: "Sommige leerlingen zijn daar wel eens geweest en hebben het gevoel dat het ook hier had kunnen gebeuren. Het is goed om te nuanceren en leerlingen gerust te stellen. Leg uit dat de kans dat zoiets gebeurt klein is. En dat de kans dat je op de snelweg een ongeluk krijgt veel groter is. Dat helpt." Geef leerlingen ook de gelegenheid hun emoties, meningen en ideeën te uiten.





2 | Plaats het in perspectief

Maak het niet groter of erger dan het is en pak het onderwerp zo rationeel mogelijk aan. Ga niet uit van angsten of emoties, maar van feiten en argumenten. Oordeel niet, maar stel vragen. Plaats het onderwerp in een goede context en plaats het in perspectief. Bespreek waarom het is gebeurd. Wie heeft dit gedaan? Waarom? Denken leerlingen dat de islam dit voorschrijft? Is dit zo? Doe je zoiets uit naam van een geloof? Laat zien waar de islam voor staat en dat geweld in alle godsdiensten wordt afgekeurd. Leg uit dat heel veel mensen die de islam aanhangen het verschrikkelijk vinden wat er is gebeurd en dat lang niet iedereen zo denkt.

3 | Waak voor stereotypering

Praat over verschillen tussen mensen, verschillen tussen godsdiensten, conflicten en oplossingen voor deze conflicten. Waak voor stereotypering en laat leerlingen niet alle mensen over één kam scheren. Juliette Walma van der Molen waarschuwt voor 'wij-zij-denken': "Zeker in steden met

een gemengde bevolking kan het er in de klas heftig aan toe gaan. Die politieke lading moet je dan zeker bespreken in de klas, ook al is dat ingewikkeld voor leraren." Als de emoties hoog oplopen, geef die dan de ruimte. Maar stel wel grenzen aan wat je kunt zeggen. Laat de regels van tevoren duidelijk zijn: kwetsen en beledigen mag niet en geweld is uit den boze.

4 | Feiten versus meningen

Laat leerlingen kritisch denken en onderzoeken of het waar is wat ze hebben gezien of gelezen op sociale media. Onderzoek met leerlingen waar bepaalde opvattingen vandaan komen. Micha de Winter: "Leer leerlingen feiten te onderscheiden van meningen en fantasie. Ze moeten complottheorieën leren doorzien. Sommige leerlingen waren ervan overtuigd dat het aangespoelde jongetje Aylan daar was neergelegd. Als leraar kun je dan vragen of ze dat echt vinden. Leer ze maar zelf een complottheorie verzinnen, dan weten ze hoe het werkt."

Laat leerlingen niet alle mensen over één kam scheren.

5 | Beschermen

Laat leerlingen begrijpen dat het in de war schoppen van het gewone leven, polariseren en angst zaaien juist het doel is van terroristen. Walma van der Molen: "Als je angst laat regeren, krijgen de ouders wat ze willen. Laat leerlingen ervan overtuigd zijn dat dat nooit mag gebeuren. Laat de tegenhangers zien, zoals de demonstraties en bijeenkomsten na aanslagen, van mensen die zich niet bang laten maken en die niet willen dat het normale leven wordt ontwricht." Als een leerling ongewoon angstig wordt, kan het volgens Walma van der Molen goed zijn om hem of haar een tijdje weg te houden van het nieuws. "Liefst wel op een creatieve manier, want verbieden helpt niet, dan wakker je de interesse juist aan. Wijs leerlingen er ook op dat ze niet altijd het nieuws hoeven te volgen. Vooral als leerlingen het niet uit hun hoofd kunnen krijgen. Op elk apparaat zit een uitknop."

6 | Stem laten horen

Hoe voer je een gesprek in een klas, waarin veel leerlingen ervaren dat de wereld tegen de islam is? De Winter: "Als leraar moet je de leerling verheffen uit zijn eigen perspectief. Laat de leerling zich afvragen wat zijn argumenten zijn en laat hem inzien dat hij een andere mening heeft dan anderen. Wijs hem erop dat dat niet erg is en laat hem onderzoeken wat de andere meningen zijn. Vervolgens kun je met de klas onderzoeken waar de opvattingen vandaan komen."

Leerlingen die geconfronteerd worden met onrecht, willen vaak in actie komen en hun stem laten horen. Doe daar als school iets mee. Zamel geld in voor de slachtoffers, schrijf een petitie, een verhaal of een ingezonden brief naar een krant of een internetforum. Dat helpt enorm om aan hun behoefte te voldoen.



"Laat zien dat nieuws uitvergroot. Dat media alleen de ergste dingen laten zien. Het is nieuws, juist omdat het bijna nooit gebeurt."



Kinderen hebben een goed filter

De vloedgolf aan terreurgeweld op sociale media maakt het opvoeders niet gemakkelijk. Wie weet er precies wat leerlingen onder ogen krijgen? Toch is er geen reden tot paniek, vindt bijzonder hoogleraar Mediaopvoeding Peter Nikken. "Je kunt niet constant met ze meekijken."

Nu veel kinderen en jongeren enthousiast gebruikmaken van persoonlijke media, zoals een smartphone of tablet, is voor veel ouders en leraren niet duidelijk welke beelden kinderen te zien krijgen. De verantwoordelijkheid komt daardoor volgens Nikken automatisch meer en meer bij de kinderen zelf terecht. "Maar ik zou daar niet al te paniekerig over willen doen", zegt Nikken. "Kinderen hebben een goed eigen filter. Wat ze niet willen horen of zien, wat ze niet aanstaat, filteren ze uit. Dat geldt ook voor geweld. Ze kunnen het doorgaans heel goed vergeten. Er kunnen juist problemen ontstaan als opvoeders er veel aandacht voor vragen."



**Het effect van
het zien van
terreur en geweld**

"Bij oudere leerlingen kan het bekijken van dit soort filmpjes omslaan in stoerheid. Ze gaan geweld accepteren als iets gewoons, ontwikkelen minder empathie."



Als kinderen er zelf niet mee komen, kun je het zo verergeren. Dan dwing je ze om erover na te denken en kun je ze overvoeren."

Antenne

Als opvoeder moet je vooral je antenne uitsteken, raadt Nikken aan. Met leerlingen vanaf een jaar of tien kun je al goed praten over de verschrikkelijke dingen die ze hebben gezien – als ze daarvoor open staan. "Vanaf die leeftijd kunnen leerlingen aanslagen of de vluchtelingencrisis heel goed in een context plaatsen. Ze kunnen begrijpen dat aanslagen eigenlijk maar heel weinig voorkomen. Je kunt ze vertellen dat ze veel eerder betrokken zouden kunnen raken bij een verkeersongeluk dan bij een aanslag. Maar bij jongere kinderen wordt dat lastiger, die denken al gauw dat het overal kan gebeuren en willen bijvoorbeeld nooit meer naar Parijs gaan."

Wat snappen leerlingen van terreur

4-6 jaar: Deze leerlingen betrekken alles op zichzelf en kunnen feit en fictie niet onderscheiden. Zo veel mogelijk afschermen van het nieuws en geruststellen.

Vanaf 7 jaar: Leerlingen kunnen al een goed onderscheid maken tussen fictie en de realiteit. Met hen kan het nieuws worden besproken. Wel relativieren en geruststellen.

9-12 jaar: Met hen kan goed gepraat worden over nieuws. Zij hebben wel behoefte aan duiding, nuanceren en toelichting bij het nieuws.



Afleiden

Als kleine kinderen er zelf over beginnen, kun je in simpele bewoordingen uitleggen dat een ramp hen niet snel zal overkomen. "Wat ook goed kan werken, is ze te laten zien wat er wél leuk is aan Parijs of een andere stad. Het lijkt misschien alsof je ze voor de gek houdt, maar het werkt goed om ze af te leiden."

In sommige gevallen leidt het zien van geweld bij kinderen tot angsten. Signalen daarvan zijn slecht slapen, bedplassen, nachtmerries, agressief gedrag of juist het stil en in zichzelf gekeerd zijn. "Kinderen gaan soms ook dingen naspelen, wat een manier is om dit soort trauma's te verwerken", vertelt Nikken. "Het zijn effecten die uiterst ernstig zijn. Maar ze hebben ook een positieve kant. Kinderen geven zo aan dat ze die beelden niet accepteren, dat die niet bij het leven horen en dat ze niet gewoon zijn."

Bescherming

Jonge kinderen verdienen bescherming tegen al te gruwelijke informatie. Nikken vindt het dan ook prima dat bijvoorbeeld Twitter het delen van IS-video's van onthoofdingen heeft verboden. Zolang er geen andere systemen zijn om deze gruwelen bij kinderen weg te houden, heeft een dergelijk verbod zin. Natuurlijk, zegt Nikken, ontstaat er dan discussie over de vrijheid van meningsuiting. "Maar voor het beschermen van jonge kinderen is het goed. Voor films en televisie hebben we ook de Kijkwijzer ingesteld om jonge kinderen te vrijwaren van dit soort beelden. Het is heel goed als providers zelf hun verantwoordelijkheid nemen."





Stoer

Bij oudere kinderen en jongeren werkt het anders. Dan kan het bekijken van dit soort filmpjes omslaan in stoerheid, waarschuwt Nikken. “Het is stoer om ze ook op jouw telefoon te hebben, leerlingen willen niet onderdoen voor anderen. Ze steken elkaar aan: ‘Heb je dat gezien? Ze liken de filmpjes, delen ze. Daarvan weten we dat het tot afstomping kan leiden. Leerlingen die vaker geweld bekijken, gaan geweld accepteren als iets gewoons. Ze ontwikkelen minder empathie.” Het is volgens Nikken dan ook van belang dat ouders en leraren zulke beelden ter discussie stellen. “Dit zijn onderwerpen die je goed in de klas kunt bespreken. Houd er rekening mee dat kinderen dit soort filmpjes voor zichzelf en in hun groep belangrijk vinden. Dus, veroordeel dat niet, maar plaats het wel in een context. Zo leer je leerlingen omgaan met wat er in het wereldnieuws gebeurt.”

Beeld duiden

“Scholen moeten leerlingen ook leren omgaan met wat er in het wereldnieuws gebeurt”, vervolgt Nikken. Op schooltelevisie werd al in de jaren tachtig aandacht besteed aan mediawijsheid met de serie ‘Anders tv kijken’. In feite zijn die lessen nog steeds waardevol, alleen zijn nu de sociale media erbij gekomen. Mensen zeggen wel eens dat een beeld meer kan vertellen dan duizend woorden. Maar soms zijn er heel veel woorden voor nodig om een goede context te geven. Als een beeld angst zaait, is het goed om het te duiden.”

Nuanceren

Hoogleraar pedagogiek Micha de Winter voegt toe: “We leven niet meer in een wereld waar je schermen kunt optrekken tegen gebeurtenissen.

Des te belangrijker is het dat wij volwassenen het filter zijn. Leerlingen hebben de beelden al gezien voor het Jeugdjournaal. Vroeger was het zo dat je leerlingen voorbereidde op het nieuws dat het Jeugdjournaal zou brengen. Nu weten de leerlingen het al eerder via sociale media en van elkaar. Leerlingen kunnen niet nuanceren, daar zijn wij voor. Wij moeten er vragen over stellen. Wat is waar en niet waar. Waarom is het gebeurd? Als een leraar of ouder er geen betekenis aan geeft, weten kinderen het al helemaal niet meer.” Zo kun je ook waken voor extremisme, vindt hij: “Het extremisme vermenigvuldigt zich exponentieel op sociale media en internet. Het is daar heel stoer om te juichen over bommen. Kinderen buitelen over elkaar heen en het extremisme neemt toe. Er zijn sites voor kinderen of jongeren waar in meningen elke nuance ontbreekt.

Tegenwicht bieden

Dat moet worden omgekeerd. Als je daar op sociale media tegenwicht aan biedt, ben je van de linkse kerk of een zuurpruim. Er is gelukkig wel een tegenbeweging. En een pedagogische coalitie helpt ook (zie pagina 7). Het is goed als islamitische ouders samen opstaan en zeggen: ‘Dit willen wij niet hebben!’ Zo manifesteer je je steviger en laat je zien dat je niet over je heen laat lopen.”

“Het bekijken van dit soort filmpjes kan omslaan in stoerheid. Het is stoer om ze ook op jouw telefoon te hebben.”



Welke **vragen** zou jij stellen?

“Mediawijsheid is alle kennis en vaardigheden die mensen nodig hebben om overeind te blijven in een gemedialiseerde samenleving”, zegt Gonnie Eggink, docent communicatiewetenschap en onderzoek aan de opleiding Journalistiek van de Hogeschool Windesheim in Zwolle. “Je bent mediawijs als je echt van onecht kunt onderscheiden in het nieuws. En dat is moeilijk. Daarom is het goed om kinderen er vroeg mee te confronteren.”

Mediawijsheid is belangrijk, vindt Eggink, die onderzoek deed naar mediawijsheid van middelbare scholieren: “Zeker als je weet dat Nederlanders van 13 jaar en ouder per etmaal gemiddeld 3 uur en een kwartier bezig zijn met lezen, kijken, luisteren en communiceren.”



Als je je leerlingen mediawijs of in dit geval nieuwswijs wilt maken, dan moet je veel met nieuws en beelden werken. “En dan moeten ze het niet alleen consumeren of produceren, maar ook analyseren”, vervolgt Eggink. “Bijvoorbeeld nagaan vanuit welk perspectief een verhaal wordt verteld. Of er één of meer bronnen zijn geraadpleegd en wat dit betekent voor de inhoud van een verhaal. Als de foto uit een ander perspectief was genomen, wat hadden ze dan gezien?”

Tips voor leraren:

tip 1 Begin in de bovenbouw van het basisonderwijs elke dag met het **Jeugdjournaal** en praat erover. 63 procent van de scholen doet dit al; in totaal zien 400.000 kinderen dagelijks het Jeugdjournaal in de klas. Laat leerlingen er zo veel mogelijk vragen over stellen of er iets over schrijven. Gonnie Eggink: “Het is goed vragen te stellen bij alles wat je ziet of leest. Is het echt of is het gemanipuleerd? Wat weten we over een bepaald land? Hoe ver is het weg? Hoe groot is de kans dat het bij ons gebeurt? Hoe leven de mensen daar en in welke omstandigheden? Dat soort vragen kun je mooi integreren in andere vakken, zoals aardrijkskunde of geschiedenis. Je kunt ook bij het Jeugdjournaal vragen stellen als: wie lijkt er groter en wie lijkt kleiner? Welke vragen zou jij stellen? Of vergelijk verhalen uit De Telegraaf met een regionale **krant** of Kids-week. Welke bronnen worden gebruikt? Wat kun je zeggen over die bron? En vraag je eens af of de burgemeester altijd de waarheid vertelt.”



tip 2 Kritisch met nieuws omgaan heeft volgens Eggink te maken met de andere kant van het verhaal kunnen zien. “Laat leerlingen bijvoorbeeld iets fotograferen en laat ze ontdekken wat het resultaat is als je het vanuit een ander perspectief doet. Zo ontdek je dat foto's gemanipuleerd kunnen worden. **Kritisch denken** is vragen stellen. Leer ze daarom ook vragen stellen over hun eigen mediagedrag.

Laat ze een mediadagboek bijhouden en noteren hoe vaak ze per dag hun telefoon of tablet pakken en wat ze op Facebook doen.”

tip 3 Raadpleeg de websites mediawijzer.net en nieuwsindeklas.nl. Daar is veel materiaal te vinden. Gebruik het regelmatig, dan komt het in het systeem van leerlingen.

Veilig digitaal platform

Mediawijsheid houdt onder meer in, dat je verstandig weet om te gaan met sociale media. Dus goed weten wat je zelf op Facebook zet of twittert. Leerlingen kunnen dat oefenen met bijvoorbeeld Edmodo, een gratis elektronische leeromgeving die eruit ziet als Facebook, maar is afgeschermd. Alleen leerlingen en ouders die de leraar toevoegt, kunnen meelezen.

In België is sCool (niet gratis) opgericht, een initiatief van sociaal leerexpert Katja Schipperheijn. Zij wilde niet dat haar dochter op Facebook ging, waarop haar dochter een alternatief vroeg. Schipperheijn ontwierp een veilige digitale omgeving, die nu op talloze scholen wordt gebruikt en inmiddels diverse Europese prijzen heeft gewonnen.

Digitale vaardigheden

sCool is een digitaal platform waar leerlingen in een afgeschermd omgeving al spelend digitaal vaardig worden. Leerlingen kunnen op een andere manier dan in de klas connecties leggen. Ze leren bijvoorbeeld dat je alleen dingen die je leuk vindt moet liken en niet

wie je leuk vindt. Ze leren een profiel aan te maken en daarvoor een duidelijke foto te gebruiken. Maar dat je voor Skype daarentegen een avatar moet nemen en geen foto van jezelf, omdat iedereen je daar kan zien. Kinderen worden ook gevraagd elkaar te controleren. Zij houden dus in de gaten of andere kinderen zich aan de digitale regels houden. Je mag niet digitaal pesten, maar ook geen foto plaatsen zonder toestemming van degene die erop staat.

Uitlaatklep

sCool is ook een platform dat kinderen als uitlaatklep gebruiken. Na de aanslagen in Brussel hebben kinderen er massaal over gepraat en geschreven. Kinderen hadden hier hun eigen stem en konden hun verhalen, angsten en meningen kwijt. Er was een helpknop voor kinderen die bang waren of vragen hadden. Een zorgcoördinator gaf hun antwoord.

- > mediawijzer.net (zoek op sCool)
- > thelearnscape.com/scool
- > edmodo.com





Altijd een **lichtpuntje** Jeugdjournaal en jongeren- kranten zoeken de balans

De vraag die veel leerlingen bij oorlogsnieuws en terreur-aanslagen stellen: kan zoiets ook hier gebeuren? Het NOS Jeugdjournaal, de jongerenkranten Kidsweek en 7Days en Nieuws in de klas proberen gruwelijke gebeurtenissen in perspectief te plaatsen.

Om de kinderen niet meteen te laten schrikken, begon het Jeugdjournaal na de aanslagen in Parijs en Brussel door te zeggen dat er 'heftig nieuws' was. "De kijkers waren zo meteen al gewaarschuwd", zegt Ronald Bartlema, chef NOS Jeugdjournaal.

"Wij brengen dat nieuws wel. Aan zoiets voorbij gaan, zou raar zijn. Wij hebben geen taboes, maar vragen ons wel altijd af hoe we het zullen aanpakken. Wij gebruiken vaak andere beelden. We zoomen niet in op bloed of afgehakte ledematen. Aan de aanslagen in Parijs en Brussel hebben we een hele uitzending besteed. Wij hebben die tien minuten dan hard nodig om duiding te geven. Kinderen kunnen het namelijk minder goed in perspectief plaatsen dan volwassenen."

**"Kinderen kunnen dit nieuws
minder goed in perspectief
plaatsen dan volwassenen."**



Luchtig afsluiten

In een ideale uitzending zoekt het Jeugdjournaal naar een goede balans, tussen een heftig onderwerp, afgewisseld met een doelgroep onderwerp. Ronald Bartlema: "We proberen onze uitzendingen luchtig af te sluiten. Bijvoorbeeld met een trendonderwerp of iets uit hun leefwereld. Maar bij nieuws over IS of terroristische aanslagen zijn er geen lichtpuntjes. We proberen het wel, maar niet geforceerd. We melden bijvoorbeeld dat hulpverleners onderweg zijn of dat de politie naar de daders zoekt, maar verder kan ik er weinig vrolijks bij verzinnen. Als kinderen zich afvragen of iets hier kan gebeuren, laten wij een deskundige antwoorden."

Het Jeugdjournaal wil geen angst zaaien. Bartlema: "Tv vergroot erg uit. Daar moeten programmamakers zich van bewust zijn. Als de premier roept dat wij in oorlog zijn, krijgen kinderen hebben daar heel andere associaties bij. Die maak je dan ongerust."

Extra bulletins

"Wij merken dat kinderen zelf op internet al heel veel nieuws zien en tot zich nemen. Als er iets met IS gebeurt, zoeken ze dat op. Jonge kijkers weten wat er speelt. Ze pikken het overal op. Ik denk dat we wel zijn opgeschoven en meer onderwerpen over oorlog en geweld brengen. Maar we proberen dat altijd te doseren door het af te wisselen met ander nieuws. Vaak komen we er in het Zapp Weekjournaal op terug om het nog beter in perspectief te plaatsen."

Mocht er in Nederland een aanslag komen, dan doet het Jeugdjournaal hetzelfde als met Brussel: "Dat is eigenlijk net zo dichtbij. Dan gaat de hele machine bij de NOS in werking. Ook het Jeugdjournaal brengt extra bulletins, met meer nieuws op de website. We weten dat kinderen soms heel angstig kunnen worden van nieuws. Maar het mooie van kinderen is ook, dat ze vijf minuten later weer rustig kunnen gaan spelen."

Het jongetje Aylan

De foto van het dode, 3-jarige jongetje Aylan heeft het Jeugdjournaal ook gebracht. Bartlema: "Daar hebben we het op de redactie uitgebreid over gehad, hoe en vooral óf we het moesten brengen. Maar de foto was overal te zien. Daar kun je niet omheen. Wij hebben de foto van afstand laten zien en uitgelegd waarom het nieuws was. Daarover hebben we ook in een klas met leerlingen gepraat." Sommige ouders vinden misschien dat je kinderen daar niet naar kunt laten kijken. Maar dat is dan een afweging van de ouder om de tv uit te laten.





Vluchtelingen

Ook de jongerenkranten Kidsweek (7-12 jaar) en 7Days (12 jaar en ouder) gaan genuanceerd met oorlog en terreur om, zegt eindredacteur Maartje Dammers. “De foto van het aangespoelde jongetje hebben we niet geplaatst. Die hoefden we niet te laten zien om de ernst in de vluchtelingen crisis over te brengen. Zelfs bij de meest geharde volwassene komt zo’n foto enorm binnen. Natuurlijk komen leerlingen die foto soms toch tegen. Wij kunnen die niet bij ze weg houden. Wij hadden in die week een verhaal over 2 meisjes die vanuit Syrië waren gevlucht en 2 leeftijdsgenoten die op Lesbos vluchtelingen hielpen. Zo proberen we altijd een positieve kant aan heftig nieuws te laten zien.”

Na de aanslagen gingen beide kranten vooral in op de vraag of het ook in Nederland kan gebeuren. “Die angst leefde bij veel kinderen en daarom hebben wij een terreurexpert aan het woord gelaten, die uitlegde dat die kans erg klein is. Dat stuk laten we online ook steeds terugkomen. Samen met tips over hoe kinderen om kunnen gaan met heftig nieuws.”

Mediawijsheid

De jongerenkranten waarschuwen niet dat kinderen niet naar de beelden op sociale media moeten kijken. “Dat die beelden worden verspreid kunnen wij niet voorkomen”, zegt Maartje Dammers. “Je hoopt dat ze niet kijken, dat ze door onze verhalen snappen hoe gruwelijk ze zijn en waarom ze de beelden niet moeten delen. We hopen bij te dragen aan hun mediawijsheid.”



“Als je nieuws structureel aanbiedt, heb je een goede basis om met je klas in gesprek te gaan.”

Net als het Jeugdjournaal brengen ook de kranten niet in iedere editie alleen kommer en kwel. “We wisselen het af met leukere berichten. We leggen uit dat het juist nieuws is, omdat het niet vaak gebeurt. En we adviseren dat kinderen niet alles moeten lezen over een ramp of een aanslag. Die balans brengen we ook in de krant.”

Feiten en fictie

Nieuws in de Klas is een stichting, die gebruik van nieuws in het onderwijs stimuleert namens nieuwsbedrijven: van het AD tot Vrij Nederland, van nu.nl tot RTL Nieuws. Nieuws in de klas verzorgt gratis krantenabonnementen en levert lespakketten, met voorbeelden en opdrachten. Chris van Hall van Nieuws in de Klas: “En bij heftig nieuws geven wij lessuggesties. Ook sturen we dan nieuwsbrieven met bijvoorbeeld tips over hoe je in gesprek kunt gaan met de leerlingen. En hoe ze feiten van fictie kunnen leren onderscheiden.”

Van Hall vindt het echter belangrijker dat scholen structureel aandacht aan nieuws besteden: “Dan krijg je beter inzicht in de werking van het nieuws en de omgeving om je heen. Dan leer je beter onderscheid maken tussen feiten en meningen en leer je welke bronnen de basis van nieuws kunnen zijn.” Zo leren leerlingen ook dat nieuws nooit op zichzelf staat, maar altijd een vervolg krijgt: “Als je dat weet, begrijp je ook dat er uitzonderingen zijn en bijzonder nieuws is. Dan snap je waarom dat opeens veel aandacht krijgt. De leerlingen krijgen gereedschap om over het nieuws te praten en leren zelf het nieuws te duiden. Als je nieuws structureel aanbiedt, heb je een goede basis om met je klas in gesprek te gaan. Zeker bij schokkend nieuws.”





Ervaringen van leraren

Belangrijker dan zelf uitleggen, is te luisteren naar leerlingen

Leraren ruimen veel tijd in om de actualiteit in de klas te bespreken. Zeker als er grote dingen spelen. Elke leerling reageert anders op heftige gebeurtenissen. De ene leerling is er relaxed onder, anderen worden juist bang. En zoals elke leerling er anders mee omgaat, doen de leraren dat ook. Maar relativeren en geruststellen doen ze allemaal.

Wouter Siebers is leraar van het jaar 2015-2016 en is daar blij mee. "Zo kan ik uitdragen wat ik belangrijk vind in dit vak", zegt hij. "Ik vind dat je er als leraar wezenlijk toe doet op dit soort momenten. Dan moet je alle zeilen bijzetten en er echt voor ze zijn. Er zijn leerlingen die het heel hard nodig hebben om een ander geluid te horen dan thuis, bij hun vrienden of op andere plekken in de maatschappij."

"Ik zeg altijd dat ze de mogelijkheid hebben geweldige dingen te doen voor de wereld."





Na de aanslagen in Brussel merkte hij direct onrust in zijn groep 8 van de Caeciliaschool. “Hier in Amersfoort zou een paar dagen later de Passion worden opgevoerd. Veel leerlingen wilden daarheen, maar ze vroegen mij of dat wel veilig was. Ze vroegen wat er precies was gebeurd en of het hier ook kon gebeuren.” Hij vertelde ‘zijn’ kinderen dat hij zou liegen als hij zei dat dat niet zo was. “Maar ik vertelde hun ook dat de kans groter is dat je stikt in een dropje. Dat komt er lucht in het gesprek. Dan relativieren ze zelf.”

Luisteren

Belangrijker dan zelf uitleggen, is te luisteren naar leerlingen: “Dat lijkt een open deur, maar dat is heel moeilijk. Je moet hun mening er laten zijn. Ik probeer mijn eigen mening er niet tegenover te zetten, juist niet te overtuigen.” Hij laat zijn leerlingen bij voorkeur met elkaar in gesprek gaan. “Ik heb soms een leidende rol, maar kijk liever vanaf de zijlijn welke angsten en meningsverschillen er leven. Als je zelf praat, heb je geen rust om dat te bekijken. Bovendien ben ik oprecht benieuwd naar wat ze ervan vinden en hoe ze op elkaar reageren. Dat werkt fijn. Daarna kan ik er altijd nog vragen over stellen.”

Juist de kleinste signalen van leerlingen zijn belangrijk om op te pikken en aan te pakken, vindt Siebers. “Je bent altijd maar geneigd om door te stomen in het onderwijs. Je moet altijd rekenen en taal doen.

“Juist de kleinste signalen van leerlingen zijn belangrijk om op te pikken en aan te pakken.”

Maar aandacht voor dit soort dingen is een gouden sleutel om leerlingen een stem te geven. We kunnen praten en daarmee voorkomen dat het in die hoofden gaat spoken, ze wakker liggen of rare ideeën ontwikkelen.”

Oneerlijk

Bij Inge de Wit, leraar in groep 8 van de Admiraal de Ruyterschool in Amsterdam, vond een paar leerlingen het oneerlijk dat er zo veel aandacht aan de aanslagen in Parijs en Brussel werd besteed en niet aan slachtoffers van andere aanslagen. “Waarom hielden we daar geen minuut stilte voor? Dat vond de hele klas. Ik stel dan voornamelijk vragen. Waarom ze denken dat dit hier wel groot nieuws was en de andere aanslagen niet? De leerlingen kwamen zelf met het antwoord dat nieuws dat dichterbij is, belangrijker wordt gevonden. Maar ze vinden het fout dat de ene dode meer aandacht krijgt dan de andere. Dat vinden ze fout van de media.”

Discussie

De leerlingen in haar klas reageerden verdeeld over het vluchtelingenprobleem. Alle leerlingen vonden het heel zielig dat Aylan was verdronken. “Maar de ene helft vond dat alle vluchtelingen hulp en veiligheid moeten krijgen. De andere helft zei dat Nederland vol is en dat vluchtelingen andere manieren moeten vinden om veiligheid te zoeken en niet over zee moeten gaan.

“Zo ontstaat discussie in de klas. Dan vraag ik ook om feiten. Hoe vol is Nederland? Hoeveel mensen wonen hier dan? Is er geen plek meer voor anderen? Waarom mag jij hier wel wonen en anderen niet? Meestal zeggen kinderen dingen die gebaseerd zijn op wat ze horen of op een gevoel. Wat ze thuis horen, heeft grote invloed op hun mening.





Ze hebben in hun hoofd al een beeld gevormd. Als school kun je dan minder betekenen. Toch ik probeer mijn leerlingen een eerlijk en realistisch beeld te laten hebben, ook al lukt dat niet altijd."

Minuut stilte

Ismail Kaya van de Witte Tulp in Amsterdam heeft met zijn groep 8 een minuut stilte gehouden na de aanslagen in Brussel. "Daarna zijn we meteen in gesprek gegaan. Er waren leerlingen bij wie het echt leefde en die er al veel over wisten. Sommige leerlingen wisten minder en die probeer je dan te informeren. Maar alle leerlingen vonden het verschrikkelijk en raar dat mensen zoiets doen. 'Dan moet je wel gek zijn', was hun reactie." Ismail Kaya vertelde zijn leerlingen dat er veel leuke dingen in de wereld gebeuren, maar helaas ook negatieve. "Het was lastig hun gevoel van onveiligheid weg te nemen. Maar ik probeer te focussen op de goede dingen en te vertellen dat er veel meer mensen zijn die het beste met de wereld voor hebben."

Tranen in de ogen

De foto van Aylan riep veel emoties op. "We zagen dat samen op het Jeugdjournaal. Er zaten leerlingen met tranen in hun ogen. Dan houd je het zelf ook maar moeilijk droog. De leerlingen waren echt geschokt, dus daar hebben we het over gehad. Je moet tijd en ruimte geven aan alle emoties, maar helaas heb ik ook geen oplossing voor zoiets. Ik probeer hen dan bewust te maken hoe goed ze het hier hebben en dat moeten waarderen. Ik hoop dat dat overkomt. En dat zij ook een bijdrage kunnen leveren. Ik zeg altijd dat ze de mogelijkheid hebben geweldige dingen te doen voor de wereld en de wereld kunnen verbeteren. Die motivatie geef ik ze graag mee. Dan moet het wel goed komen."



Colofon

Kinderen en terreur op sociale media
is een uitgave van **Mijn Kind Online**,
een website van **Kennisnet**.

Hoofdredactie

Remco Pijpers

Coördinatie & eindredactie

Simone Barneveld

Teksten

Madeleine Rood
Simone Barneveld

Vormgeving

Optima Forma bv

Fotografie

Dirk-Jan Visser, Etienne Oldeman,
Gijs van Ouwerkerk, Anne Carolien Kohler,
Rodney Kersten, iStock, Hollandse Hoogte,
123RF

Verder lezen?

schoolenveiligheid.nl
devreedzameschool.nl
mijnkindonline.nl
mediawijsheid.nl
kijkwijzer.nl
nieuwsindeklas.nl

mijn kind
Online

Kennisnet

© Kennisnet
Zoetermeer, juli 2016



Mijn Kind Online / Kennisnet
Paletsingel 32
2718 NT Zoetermeer

T 0800 321 22 33
E informatie@mijnkindonline.nl
I mijnkindonline.nl

Postadres:
Postbus 778
2700 AT Zoetermeer